

„A TERMÉSZET” előfizetési ára melléklapjával, a „HALÁSZAT”-tal együtt: egy évre 6 korona.
Csupán a „Halászat” egy évre 3 korona.

Állattani, vadászati és halásznati folyóirat.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Szerkesztik:

DR. LENDL ADOLF

és

csikszentsimoni és ernyesi.

LAKATOS KÁROLY.

Budapest, II., Donáti-uteza 7.

A pusztuló állati és növényi élő kincsek megmentése

Németországban.

(Polyt. és vége.)

A brémai társulat a maga speciális területére nézve ajánl megóvándó területeket; és pedig: a) kisebb, élesen határolt fellápok (Hochmoore). Nagyobb lápok egyes részeinek védelem alá vételét azért nem ajánlja, mivel ezek a részek az egész terület esetleges lecsapolása vagy átalakulás következtében nem tarthatnák meg eredeti minőségüket. b) Pusztákat vagyis hangákat (Heiden), még pedig úgy homokos és agyagos talajúakat (*Calluna*-pusztákat), mint köves talajúakat (*Arctostaphylos*-pusztákat). c) Osnémet erdőket. d) Folyók meredek partjait, mert ezek majdnem mindenütt gazdag állati és növényi élet tanyái. Ezeket a folyópartokat a vízszabályozásokkal járó terraszolástól és begyepesítéstől, valamint villatelkekké való fölhasználástól meg kell óvni. e) A kelet-fríziai szigetek buczkáinak (*Dünen*) völgyeit, melyeknek rendkívül gazdag és érdekes növényzetük van. f) Alkalmos tavakat és patakfolyások egyes részeit. g) Az emberiség történetére vonatkozó emlékeket (sirokat, áldozó-köveket stb.).

Az itt részletezett csoportok majdnem mindegyikéhez a brémai társaság mindjárt névszerint is megemlíti a bűvárkodása területén előforduló olyan földfelületrészeket, melyek megvédése indokolt volna.

Weber dr. az ő jelentésében a hangaterületekről vagyis a német pusztákról és a lápokról szól. Érdekes, amit ezekről mond. Sem a puszták, sem a lóp nem állandó formáció, hanem ha önmagának átengedik, kü-

lönféle fázisokon megy át és végre más formáció lesz belőle. A hangapuszták szerinte például akkor keletkeztek, mikor az emberek pásztoréletet éltek, szarvasmarhákat, juhokat stb. nagy nyájokban és nagy területeken legeltettek.* A „Heide” tehát csakis mint állati legelő állhat fönn a maga igazi minőségében. Ha marha nem járja, erdővé változik át. De épen mivel az emberi művelődéstörténet egy régebbi fázisával függnek össze és azért is, mert igen jellemző külön növényviláguk van (*Calluna vulgaris*, *Erica Tetralix* stb.), azt ajánlja, hogy a még meglévő lüneburgi pusztából olyan nagyobb, legalább is néhány négyzetkilométernyi területeket jelöljenek ki védett helyekül, melyeken történelmi emlékek is nagyobb számmal találhatók. Az ilyen védett részekben pontosan megállapítandó nagyságú nyájakat kellene legeltetni, épen annyi állatot, amennyi az erdőt nem engedi kifejlődni, de másrészt a hangnövényzet szép és erőteljes kifejlődését nem hátráltatja. Hasonló módon szűnik meg, de részben keletkezik is a lóp a természet ölen, ha emberi kéz nem nyúl bele századokon át lassan formálódó és ismét megszűnő életébe. A lóp kezdetben nagyrészt tavak voltak, vizinövényzettel. A tó lassan sekélyedik és mocsárnövényzet keletkezik rajta, mely maga is segíti a mocsárfenék kiemelkedését a vízből, mire azután éger-, nyár- és fűz-erdők támadnak. Ezek később ismét eltűnnek és a tőzeges rétek lépnek föl. Weber szerint azon kell lenni, hogy ezek az összes átmeneti stádiumok mind képi-

* Nézetem szerint a pusztákat az ember megjelenése előtt alkották már a különféle erdőirtó, növényevő állatok. Sajó.

selve legyenek a védett területek közt, már azért is, mert mindegyik stádiumnak más és más fajkból álló növény- és állatvilága van. Mai napon az ember cél tudatosan is előmozdíthatja ezt a fejlődést, ha például egy tőzegrét felületét kiássuk annyira, hogy ott tő legyen ismét. Erre azután az átfarmálódás újból megindul és magától folytatódik. Szerinte nagy lapterületet is kellene a kulturából kivonni, mert ezekben a vegetáció is sokkal változatosabb. Ajánlja mint ilyet a bredszulli lápot az ibenhorsti főerdőhivatal területén, melyben olyan őseredeti buja mocsár- és parti vegetáció tárul az ember elé, melyhez hasonlót északi Németországban egyebütt alig lehetne találni. Ezt az erdészeti birtokot védett területté azért is czélszerű volna átalakítani, mert nagyszerű égerfaerdők és egyéb természeti nevezetességek is vannak benne, többi közt szép jávorszarvas-állomány. A jelentésben azután még egész sereg helyet sorol fel, melyek a kulturából természet-tudományi érdekességüknél fogva kivonandók volnának.

Amint tehát látjuk, Németországban a védett területek kérdése már kiment az erdőkből a puszták, rétek, lápok, tavak vidékeire. A német tervezetek eltérnek az amerikai Egyesült-Államok e rendbeli intézkedéseitől, amennyiben az újvilágban aránylag kevés számú, de óriási rezervációkat jelentettek ki „nemzeti parkok“-úl; olyan nagyokat, hogy némelyikök egész kis királysággal fölért. Európában már ilyen nagy rezervációkat napjainkban a lakosság sűrűsége miatt bajos volna megteremteni, tehát inkább kisebb kiterjedésű, de nagyobb számú elszórt földrészeket szánnak ennek az eszmének, de olyanokat, melyek mindegyike valami más tekintetben nevezetes. Tagadhatatlan azonban, hogy Németországban sincs még egészen kifejlődve a mozgalom. Így például, tudtommal, még nem méltatták elég figyelemre az erdőtisztások kérdését, melyek különösen jellemző

s változatos növény- és állatfajok gazdag lakóhelyei szoktak lenni. Jó, hogy a természettudományi társulatok is közreműködnek az alkalmas területek kiszemelésében, mert ezekben a társulatokban mindenféle természet-tudományi ág képviselve van; a zoologia és botanika különféle ágainak képviselői bizonyára meg tudják majd mondani, hol vannak azok a klasszikus helyek, melyek a ritkább, tehát kipusztulással fenyegetett szerves lények utolsó alkalmas menedékhelyei. És így az erdőtisztások figyelmen kívül nem maradhatnak. Az erdőtisztások is sokféle és valamennyi főcsoportból kell rezervált területeket alkotni. Különösen az alacsony növények és rovarok világa az, mely nagyon változik, aszerint, amint az erdőtisztás hegyen vagy síkságon, száraz vagy nedves helyen, a hegy északi, déli, keleti vagy nyugati lejtőjén, vagy éppen a völgyben, fenyves vagy lombos erdő közepette van. Éppen olyan nagy a különbség a talajminőség szerint; más fajok élnek homok-, mások agyagtalajon, mások bazalt-, trachit-, gránit-, mészhegyeken stb. Az erdőtisztások kérdése némileg hasonlít a puszták kérdéséhez; napjainkban erdőekben levő tisztások, mint ilyenek, nem maradnak meg állandóan, ha egészen magukra maradnak hagyatva, mert pár évtized alatt facsemeték nőnek bennük és ezek elvégre is fölnyulnak és az egykori tisztásból sűrű, sötét erdő lesz. Hajdan a szarvasok, őzek, bölények gondoskodtak arról, hogy a tisztások, melyeket talán erdőégések vagy más természeti események vizek elő, ilyenekül megmaradjanak. A síkságokon, vizek mellett, a hajdan nagy tömegekben hemzsegő hódok gondoskodtak arról, hogy az erdőben tisztások is legyenek, melyek a sok virágnak és ezekhez kötött sok állatfajnak nyújtottak otthont. Napjainkban ezekre nem lehet számítani és így nem marad egyéb hátra, mint a tisztásokat emberi beavatkozással föntartani, olyképen, hogy az esetleg betele-

A székesfehérvári „Sóstó“.

A TERMÉSZET eredeti tárcsája.
Irtá: ifj. Szűts Andor.

Örömmel olvastam „A Természet“ egyik multkori számában a régi sóstói vadászatleírását. Azzal az örömmel, amellyel az ember régi ismerősét üdvözli, amelyet szép emlékeink felújulása kelt lelkünkben. — Nagyon kedves helyem a Sóstó. Az én szememben a város ékessége, első vadászati és madarászati emlékeim

tanyája. — A tó megvan még most is, szűz, érintetlen tisztaságában. Kicsi, de mióta emlékszem, mindig ilyen volt. Csak ilyen lehetett régesrégén is; nem hiszem, hogy apadt volna. Ott csillog a város közelében; a liget lombjai még nagyobb titokba burkolják titokzatosan suttogó nádasát. Egy kis darab ősmocsár a kultura ölében. Mérnökkéz, lecsapolás nem bántotta ősi vonását, jellegét megtartá évtizedeken keresztül. A város idegbomlasztó zaja, pora közelében suttogó liget enyhét ad a város zajában, porában küzdő ember fáradt idegeinek. A csendes parton, a zizegő náderdő mellett, van egy kedves pihenőhelyem. Két óriási fatörzs között a magas fű, a bokrok, liánok áthatlan szövedéket alkotnak. A nád-törmelékes, puha parton megterem a rózsaszínű kosbor

a nádas pompás, sötétzöld háttére előtt. Az egész kis oázist a fák sűrűn összeboruló lombátrai takarják el a világ szemei elől. Vadgalamb bűg itten s a bokrok mélyéből felhangzik az a bús, sziszegésszerű fütty: a fülemüle-ének bekezdője. Boldog perczek, mikor a városból kiszabadulva, hallgattam itten a nádírigó bizarr hangversenyét. Távolabb, a tó kicsillanó tükrén, szárcsák játszottak nagy poeskolva, lubiczkolva. Majd a zöld táj felett gomolygó felhőket néztem. Szélüket fehéren izzóvá ragyogta a nap heve, de belsejük szürke volt, zivatart rejtett. Mindez oly szűzes, oly enyhétadó, oly andalító... A város közelsége mégis megártott az ősmocsárnak. Az eke vasa még nem közelített hozzá, hanem a ligetből mulatóhelyet csináltak. A vasárnapi kőművesbanda hangjai elől megrebbent a sikoltozó bibicz, a tóparton hullámozó, tolongó, nem éppen díszes sokaság elriasztotta a szárcsát s az félénken húzódott a távoli nádasok enyhétadó csendje felé. Hadd beszéljek egy kicsit a Sóstó madarairól. A csillámló víztükör, a nádasok rejtekei lecsalják magukhoz a magasban kóválygó vízi szárnyas népet. Békésen fészkel itt a vadkacsa, szárcsa, bibicz; költésidő alatt a vadászok sem háborgatják őket. A szárcsa különösen az érkezés után, a szerelem korszakában látható nagy mennyiségben. Ilyenkor még a nyári vasárnapi mulatságok sem zavarják őket, egészen közel a parthoz, a sárgáló nádtorzskok között úszkálnak. Később behúzódnak a tóság közepébe. Két dolog: a megmegújuló vasárnapi láрма s a fészekrakás kergeti őket a nádasok belsejébe. Április végén már csak távcsöveimmel tudtam kivenni, hogyan ülik a nagy távolban nászukat.

A vadkacsák (csak az Anas boschas) mindig költenek egynehány párban. Május első hetében mindenfelé hallatszik a nádasból a fiókák sipákolása. Szép, kiszínezett gácsérek repülnek fel és nagy sáporással jelentik a

pedni akaró erdei fák időnként kiirtatnak. Emberi beavatkozás olyan értelemben is szükségessé válhatik, hogy a tisztások egy részét kaszálni, másik részét legeltetni, harmadik részét pedig szabadon nőni hagyni kell, mert alkalmasint vannak virágos növények, melyek legalább a legeltetést megkívánják, különben a pázsitfélék egészen elnyomnák őket.

Hazánkban eddig a földművelésügyi ministerium kebelében történtek lépések, hogy az erdőkben alkotassanak védett rezervációk, melyekben a fák a szokott erdőhasználati turnusoknak sorából kivéve maradjanak. Nagy lépés lesz ez is, mert nem tudom, vajjon van-e egyáltalában olyan őserdőnk, mely a fejsze irtó hatalmát még nem tapasztalta. De az erdők csak egy részét alkotják a hazánk földjén eredetileg élt szerves csoportzatoknak. Alföldjeink, pusztáink, szikes földjeink, belvizeink, mindmegannyi jellemző faunájú és florájú földrészletek, melyek egyre jobban összeolvadnak és melyekről, különösen a hajdani állatélet, részben vagy egészen kipusztult. Természettudományaink legnagyobb része, természettudományi egyesületeink, honatyáink, napi sajtónk még hallgatnak. Remélhető azonban, hogy ebbeli tipikus magyarföldi kincseinket egészen kipusztulni nem hagyják úgy, mint kiveszni hagyták a hódát a múlt század természettudósai, akik, úgy látszik, inkább a muzeumokkal törődtek, mint az élő természettel; mert a hód másképp ki nem vesztethetett volna egészen. Alkalmasint sok más állat is utolsó óráit éri ebben az országban. Aligha marad egyéb hátra, mint elővenni az állat- és növényfajok katalógusait és sorra venni, hogy melyik faj hol található, bőven-e vagy ritkán, és ha ritkán, hol vannak még mentsvárjai, ha ugyan még vannak. A törvényhozásnak pedig az lesz a feladata, hogy a kijelölendő védendő helyeket állami kézbe juttassa.

Sajó Károly.

A lepkék, fürkésző darazsak és legyek.

A természetben minden állatkörnek megvan a maga rendeltetése. Egyik vagy másik faj túlszaporodása megzavarja a természetes rendet, más fajok vesztét okozná, vagy pedig élelemhiány miatt épen a túlszaporodott faj soraiban állana be oly nagyarányú pusztulás, hogy ezáltal veszélyeztetve volna a faj élete. Ezért, ha esetleg egyik vagy másik faj túlszaporodik, rögtön fellépnek az illető fajok ellenségei s a túlszaporodott faj egyéneit jórészen elpusztítják, hogy minél előbb helyreálljon a természetes rend. Így van ez mindenütt a természetben, az állat- és növényvilágban egyaránt.

A következőkben kísérjük figyelemmel a lepkék életét s a rovarvilágból származó entoparasita ellenségeiket.

A lepkék legismertebb entoparasita ellenségei a fürkésző darazsak, melyek a hernyó bőrét hosszú tojócsövük segítségével megszúrják s a test belsejébe rakják petéiket s a petékből fejlődő ivadék lassacsán felemésztja a hernyótest véréit, zsíráját s lágyabb szöveteit s mikor így pusztításával megölte a hernyót, a már-már feloszlásnak indult tetemből mint kifejlett imago jön elő. Általánosan azt hiszik, hogy a fürkésző darazsak csupán a hernyót támadják meg, pedig némely fajok a bábót is, sőt egyesek még a petét sem hagyják nyugton rejtekében, hanem megfúrják kemény burkát s belsejébe tojják petéiket. A fürkésző darazsakon kívül a legyek közül a *Tachina*-fajok lárvái is a hernyótest belsejében élőködnek. Ha csak futólagosan is megnézzük egy fürkésző darazsat, rögtön tisztában vagyunk azzal, hogyan juttatja a hernyó testének belsejébe petéit, hiszen hosszabb-rövidebb tojócsöve mindjárt elárulja a petelerakás útját-módját. De hogyan juttatja petéit a légy a hernyó testének belsejébe, hiszen a leggondosabb vizsgálat után se fedezhetünk fel potrohán tojócsőhöz hasonló képletet. A légy nem is tojja petéit a hernyó testébe, hanem csak a bőrére. A peték azután megragadnak a szőrös, bibiresókos hernyóbőrön s a test belsejébe furakodnak.

nádasban húzódo családoknak a veszedelmet, emberek háborgatását. A ligettel szomszédos part kopár, homokos legelő. Ezen az oldalon kevesebb a nádas, nagyobbak a szabad tükrök. A part felé inkább zombékos, kiöntéses a tó. Itt fészkelnek a biciczek és egynéhány nevetősirály. A tó felett egyenletes szárnyesapásokkal, egyenletes magasságban repülve, mindjárt feltűnik a szép sirálymadár, de szebb, mikor a homokbuczkák felett kóvályog és a vihar felkapja a magasba, a sötétszürkés felhőháttéren megvillantva hófehér szárnyait. A szalonkafélék közül az előbb említett helyen megfordul a piros lábú sneff (*Totanus totnus*); a sekélyebb, zombékos, torzsos tószéleken két sárszalónka: a *Gallinago gallinago* és a *G. gallinula* tavasszal és ősszel, különösen októberben. Van a tóságon vízicsibe is (*Ortygometra porzana*), de fészket még nem bírtam megtalálni.

Néha-néha megjelenik a magasban egy vörösgém (*Ardea purpurea*), de ritkán száll le. A nádasból azonban már láttam kirepülni a kis poczgémet (*Ardetta minuta*) és tavasszal a bölömbika (*Botaurus stellaris*) hangját is hallottam. 1882-ben a batlák (*Plegadis falcinellus*) az egész Sárretet, a Sóstó környékét ellepték. A fehérvári idősebb vadászok között nagyon él az emléke ennek a jelenségnek. A jelen évben ismét mutatkoztak a Dumántúlon nagyobb mennyiségben és több helyen; magam is észleltem őket Zalában, de itt nem tudtak róluk semmit.

Apróbb nádímadár van a Sóstón elég. A nádírigók (*Acrocephalus arundinaceus*) a parti vendéglő előtt rakják fészkeiket és buzgón igyekeznek túlkiabálni a vasárnapi zenebonát. Madárvonuláskor, április 10-ike körül, észleltem a foltos sitkét (*Calamodius schoenobaenus*), Szikla Gábor pedig a fülemüle sitkét (*Calamodius melanopogon*) is felfedezte itten. A tószélek aggottas helyein mindig meg-

találtam a nádi sármány (*Emberiza schoeniclus*) fészkeit, késő ősszel pedig csak úgy hangzik a sűrű nádas a hálásra beszálló seregélyek lármájától. Ezek a Sóstó madarai. Elég szép kolónia ez egy város közvetlen közelében és hozzá olyan tavon, amelynek partjait bizony gyakran felveri a városi mulató nép lármája. A kényelmes utakon tolongó sokaság bizonyára nem is sejtí, milyen más, milyen hatalmas élet lüktet ott a nád titokzatosan összeboruló kárpitja mögött.

A vadászok nem sokat háborgatják a nádas lakóit. Kora tavasszal, amint a szárcsák és kacsák megérkeznek, becsónakáznak párszor a tóba és rakásra lónek egy csoport. Májusban, júniusban, a kacsák költése alatt, tilos a vadászat. Kacsalest csak ősszel érdemes csinálni. Októberben javában folyik a szalonkázás, egy-kettő tavasszal is akad. Annak a vadászatnak, amelyet Steinwaller úr ír le, nem él emléke a fehérvári puskaforgatók között. Az akkori vadbőség is nagyon megcsappanhatott már.

Magam elé képzelem a régi szép időket, amikor réti-sas örvényelt a tóság ezernyi megriadt népe felett, mikor a „sziget“-en gémek, batlák, bakesók gunnyasztottak az egész part hosszában. Vagy mikor a tükrökön seregekben játszottak a szárcsák és a búbos vöcsök félénken kapkodta pelyhecsit szárnya alá. Manapság ilyen családi jelenetnek ritka ember a tanuja. E helyett a tóparti vendéglő udvarán táncoló ropogószoknyás eselédányokban, a kőművesbanda üvöltésében gyönyörködhetik az ember. Pedig mennyivel üdébb, egészségesebb zene volna a lép ezerszavú alkonyati hangversenye. Azért még van elég madár, bírják a konkurencziát a kőművesekkel. Elégedjünk meg azzal, ami van és örüljünk, hogy a tó megmaradt gyönyörűségre, azoknak a gyönyörűségére, akik szeretik a nagy természetnek ősi lehelletét. Ez a tó pedig megőrizte azt.

A legkisebb fűrkesző darazsak, melyek a lepkéket, azaz jobban mondva a lepkepetéket pusztítják, az alig két milliméter nagyságú *Teleas leviusculus (phalenarum)* és a *Teleas tenébrans*. A *Teleas leviusculus* a *Lasiocampa pini* nevű lepke petéit támadja meg, a *Teleas tenébrans* pedig a *gyűrűs póhók-lepke (Gastropacha neustria)* petéibe rakja petéit. Alig hogy lerakta a pille petéit, megjelennek az apró *Teleas*-ok, rendszeren hatan-nyolecan egyszerre s megkezdik pusztító munkájukat. Nagy buzgalommal látnak hozzá s mikor végre sikerül a kemény petehéjon akkora lyukat fúrniok, hogy tojócsöviük belefér, belerakják petéiket a lepke-pete belsejébe. Érdekes megfigyelni, hogy dolgoznak ezek az apró teremtesek; tojócsöviüket rányomják a petére s ide-oda forogva fúrnak nagy szorgalmasan. Fúrás közben egész testük mintegy taktusra mozog, mígnem elkészülnek a pete megfúrásával. A lepke petéje nem pusztul el a sértés következtében, a beletolt parányi petéből kikelt lárva élősködése pusztítja el őket. Egy petében csak egy *Teleas*-lárva szokott élősködni s ha elérte a kellő fejlettségi fokot, a pete belsejében bábózik be. Az egész fejlődés, a bábállapot idejét is beleszámítva, mintegy 4–6 hétig tart. Ez idő eltelté után a lepke petéjéből kibúvik a fiatal *Teleas* s nemsokára már ő is más petét fúr meg s ez úton pusztítja a pillangókat. A lepkék petéiben más fajok nem élősködnék.

A legtöbb fűrkesző darázsfaj a hernyóba rakja petéit, a nagyobbak rendszerint minden hernyóba egyet-egyét, a kisebb fajok pedig olykor 10–15 petét is tojnak egy hernyóba. Vannak fajok, melyek kivétel nélkül minden hernyót megtámadnak, míg mások csak egyes meghatározott fajokat. Egy lepkefaj hernyóját több faj is felhasználja gazdának, így például az *apáczipille* közeli rokonának, az *Orgyia leucostigma*-nak hernyójába 21 faj fűrkesző darázs rakja petéit. Gyakran megesik, hogy a fűrkesző darázs lárvája egy másik faj rakja petéjét a hernyó testén keresztül. Így azután a hernyó is, a nagyobb fajta fűrkesző darázs lárvája is elpusztul s csak az utolsó, a legkisebb marad életben. Mihelyt levetette a fűrkesző darázs bábruháját s elhagyta megölt gazdájának testét, nemsokára pázik s a pázás után néhány nappal elindul gazdát keresni leendő

ivadéka számára. Bokorról bokorra repül, míg csak éles szaglása olyan helyre nem vezeti, ahol hernyó van. Mihelyt megpillantotta a hernyót, feléje száll s bár a legtöbb hernyó tőle telhetőleg védekezni igyekszik ellenségének támadása ellen, mégis rászáll s tojócsöve segítségével megszúrja a hernyó bőrét s a test belsejébe tojja petéjét. A hernyó védekezése csak annyi, hogy támadója felé köp, vagy pedig leveti magát a fűbe, a gíz-gáz közé, de bizony egyik mód sem ér valami sokat. A fűrkesző darázs éles szaglása a legelrejtettebb helyen is feltalálja a hernyót. Ha a pete lerakása megtörtént, a fűrkesző darázs továbbrepül, hogy új gazdát keressen. De nézzük egy kissé, mit csinál az a hernyó, melynek testében van az élősködő petéje. Külsőleg a legtöbbszor nem lehet rajta észrevenni, hogy testének belsejében parazita lakik, egészen normálisan eszik, növekedik, sőt még rendszeren vedlik is. A fűrkesző darázs lárvája pedig fogyasztja a hernyótest zsíradékát, vérét, lágyabb szöveteit s ő is növekedik. Nemsokára azután, hogy a fűrkesző darázs elérte teljes nagyságát s bábózdni készül, a hernyó elveszti étvágyát, majd valami védett helyre mászik, mintha be akarna bábózdni s rövid idő múlva eldöglik. A fűrkesző darázs lárvája pedig vagy elhagyja gazdáját festét s azon kívül bábózik be, vagy pedig a test belsejében marad gazdájának elpusztulása után is. Gyakran megesik, hogy a megtámadott hernyó be is bábózik egészen rendszeren s csak azután pusztul el. Melyik lepkegyűjtővel nem esett még meg, hogy a félve őrzött bábból a várt hímes pillangó helyett fűrkesző darázs kelt ki? Mint ritkaság megesik az is, hogy a fűrkesző darázs élősködése következtében a hernyó nem pusztul el, egészen normálisan bebábózik s a pille is kibúvik a bábból, de azután a fűrkesző darázs a lepke testéből búvik elő.

(Vége következik)

Tafner Vidor.

Egy vizsla emlékiratai.

Kétfalábú állattársam, az ember, nagy kedvelője az önéletírásnak. Ez a műfaj szépen virágzik, bár kevés benne az őszinteség és sok az öndicséret. De hát ki vehetné ezt rossz néven. Mindenkinek van annyi sütnivalója, hogy a saját becses személyéről csakis a jót és nemeset mondja el, a gyarlóságokat pedig elhallgatja. A teremtes koronája nagy kópé ám! Azután milyen szép vonása az korunknak, hogy ma már nem esupán az úgynevezett nagy emberek adják ki emlékirataikat, hanem a kisebbek, sőt igen kicsinyek is. Nagyon helyesen van ez így. Ha régente még a borbélylegény is szonettet és madrigált írogatott, miért ne írhatna most önéletrajzot. Ne pusztuljon el az emléke senkinek, aki evett-ivott e földtekén.

Nem baj, hogy ez a műfaj annyira megtűri, sőt kedveli a füllentést. Hazugság nélkül nem ismernénk fel az igazságot, mondja valaki bölesen és igazán. Tehát nagyon helyén van, ha minden önéletírás olyan, mint az emléksorok a sírokon. Ezer közül egy mond igazat, de még ennél is helyesen cselekszel, ha csak a kétötödét hiszed. A sok „áldott férj” és „hű feleség” kazagna legjobban, ha az aranybetűs sorokat olvashatná a feje felett.

Én csak egy szerény kutya vagyok, hát nem emelkedhe-

tem fel az emberig. Az én alacsony sorsom nem engedi meg, hogy eltérjek a valóságtól, vagy fehérnek mondjam a feketét. Őszinte és nyílt leszek mindenben; nem leplezgetek semmit, még a saját rovásomra sem. Emlékirataim olvasásánál ne mondhasa senki, hogy ez a kutya úgy hazudik, mint egy ember. Ha imitt-amott mégis be talál csúszni egy-két füllentés, azt a műfajnak kérem tulajdonítani. Ez csak annak a bizonyossága lesz, hogy az önéletírásában még egy kutyának is muszáj füllenteni. Be kell számolnom azzal is, hogyan keletkezett ez a munkám.

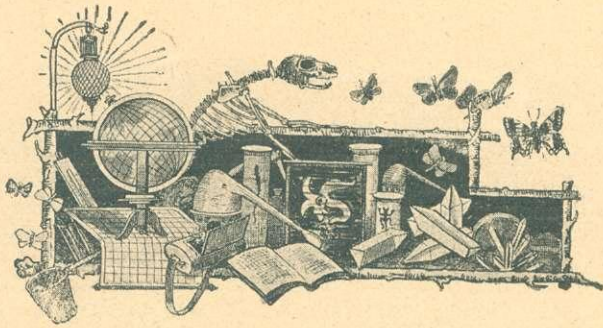
Gazdám és hűséges vadásztársam ebédutánonkint olvasgatni szokott, végignyulva a kanapén. Én ott fekszem a pamlag előtt egy néhai vaddisznó kopott bőrén. Kitűnő szunyókálás esik rajta. Egy napon olvasgatás közben gazdám hangosan elmosolyodott. Beillett jóízű kacagásnak is. Csudálkozva néztem rá, mert az ilyesmi nem tartozott szokásai közé.

— No öregem, kiadjuk az emlékirataidat. Nézd csak, ezt az önéletrajzot egy szeszgyár másodfelügyelője írta. Miért ne üthetnéd nyélbe te is a saját életed történetét. Ird meg!

Az uram óhajta nekem paranés, mint katonának a vezényező. Megírtam, itt van.

Születtem a lakomák és pohárköszöntők városában 1892. évi május 3-án régi nemes szülőktől. Anyámat Katinak hívták. (Mink csak keresztnevet viselünk, mint az uralkodók.) Apámat nem ismertem. Ebből ne tessék ám törvénytelen származásra gondolni. Szó sines róla. De mi sohasem ismerjük az apánkat, pedig származásunk törvényesebb a törvényesnél.

Hat ártatlan testvérkém nagyon rövid ideig szívhatta az áldott levegőt. A második huszonnégy órában szép csendesen le-

A magyar zoologusok működése.

A K. M. Természettudományi Társulat állattani szakosztálya folyó hó 4-én tartotta a nyári szünet után első ülését.

Dr. Chyzer Kornél szólalt fel a napirend előtt s üdvözölte a szakosztály nevében az elnököt, Dr. Entz Gézát a tudomány-egyetem állattani tanszékére történt kineveztetése alkalmából. Méltatja a magyar zoologia körül szerzett érdemeit s felszólalását azzal a kívánsággal végzi, hogy még igen soká friss egészségben, nem lankadó buzgalommal teljesítse nehéz feladatát.

Dr. Entz Géza megköszönte a megtisztelő szavakat. Fiatalkori eszménye volt e hely, melyre most kineveztetett. Bár nem fiatal korban, sőt már hanyatló erőben került az intézet élére, arra fogja fordítani minden erejét, hogy mentül több tanítványt szerezzen s a vezetése alatti intézetben mentül pezsgőbb tudományos életet teremtsen.

Az ülés első tárgya Dr. Horváth Géza emlékbeszéde volt Pável János*) muzeumi preparátor felett, melyet a megboldogult családja is végighallgatott.

„Sokan ismertük — úgymond — ezt a tetőtől talpig derék, szorgalmas és kötelességtudó embert, akinek alapos entomológiai tudásánál talán csak szerénysége volt nagyobb. Ha most közöttünk volna, bizonyára ő maga csodálkoznék rajta legjobban, sőt alkalmasint még röstellené is, hogy mi

*) Arczképét lapunk I. évfolyamának 3. számában közöltük.

üsttak a kis folyón. Szegény esőpp teremtések elmúltak annélkül, hogy sejtelmük lehetett volna a világ képeről. Ilyen a sorsa egy szegény vizsla-kölyöknek.

Édes anyám sokáig szomorkodott utánuk. Nyöszörögve feküdt mellénk és szép, finom lábaival igazgatott bennünket magához. Kettecskén maradtunk. Én a férfinemet képviseltem, testvércém a gyöngéd nemhez tartozott.

Nem palotában és nem drága selyemágyon pillantottuk meg a napvilágot. Roszszúl mondom, én nem élhetek ezzel a szokásos kifejezéssel, mert vakon jövünk a világra. Egy oldalára fordított ládaeska volt a nyoszolyánk, benne fagyapottal töltött zsákocska. Szóval pompás, meleg fészek.

Életem kezdetéről nem sok mondanivalóm van. A változottság volt benne a legkevesebb. Evés-ivás, alvás-alvás, ivás-evés, evés, alvás, ivás, mint *Rabelais* írja gyermekéveiről. Azzal a különbséggel, hogy én csak szoptam és aludtam, aludtam és szoptam. Gondolom ugyanezt cselekszi az én kétlábú állattársam, az ember is, ebben a korban.

Később nagyon sokszor eszembe jutott ez a boldog állapot, életemnek legédesebb időszaka, mikor az ember, akarom mondani a gyermek-vizsla napjai a pompás semmittevésben telnek el. Ezek a kedves napok, fájdalom, nagyon kurtára vannak szabva.

Két hónapos esőpp flezkó lehettem, mikor a gazdám egy napon hozza a tálaeskámát a párolgó, meleg tejjel. Vidáman szökdécelek felé, hát csak rám kiált: *feküdj!* Eddig sohse tette. Elképzelni se tudtam, mit akarhat. Persze nem is cselekedtem meg, mert fogalmam se volt róla, hogy mi az. Bezzeg megmagyarázta ő nyomban. Megfogta a nyakamat és lenyomott a földre, közvetlen a tálaeskám előtt. És még csak a nyelvem hegyével

itt vele, az ő igénytelen személyével foglalkozunk. Aki egész életén át oly igaz hűséggel, oly példás buzgalommal és — hozzátehetem — oly önzetlen odaadással felelt meg hivatásának mint Pável János, — az méltán megérdemli, hogy tisztelettel s elismeréssel adózzunk emlékének.“

Pável János Nagyváradon született 1842-ben; onnan 15 éves korában Budapestre került *Frivaldszky Imréhez* s 1864-ben a M. N. Muzeum szolgálatába állott, ahol élete fogytáig maradt.

Pável Jánost *Frivaldszky Imre* vezette be hivatásába. Ez a széles látkörű és nagyérdemű zoologusunk, aki a múlt században közel 50 évig foglalkozott Magyarországon és az akkor még velünk szomszédos török birodalom faunájának kutatásával, az állatok gyűjtésére s preparálására mindig ilyen ügyesebb fiukat tartott maga mellett. Hét évig maradt Pável János *Frivaldszky Imre* házában s mint említettük, 1864-ben, midőn a Nemzeti Muzeum *Frivaldszky* gyűjteményeit s könyvtárát megvette, került ő is a Muzeumhoz. 1868-ban megnősült s boldog családot alapított.

Ezután külön méltatja mint gyűjtőt, mint preparátort és mint entomológust.

Pável János mint gyűjtő igen ügyes és szerencsés volt. Kirándulásain, melyeket az ország minden vidékére tett, számtalan oly rovarfajt gyűjtött, melyek nemcsak Magyarország faunájára, hanem a tudományra is újak voltak. A tudós világ is elismerte nagy érdemeit s több rovarfajt neveztek el tiszteletére. Ilyenek az *Anophthalmus Páveli* Csiki, *Bathyscia Páveli* Friv. és *Orestia Páveli* Friv. nevű bogarak, — *Athalia Páveli* Mocs., *Chrysis Páveli* Mocs. és *Andrena Páveli* Mocs. nevű hártványászárnyúak; a lepkék közül a *Colias Edusa* var. *Páveli* Aign. és az *Echynopteryx undulella* var. *Páveli* Uhr., valamint az *Isophia Páveli* Br. nevű szöcskefaj. Gyűjtései alkalmával nem pusztított; úgy gyűjtött, hogy jusson, de maradjon is, sőt a ritkább fajokat féltékenyen óvta. Igen jellemző reá a következő eset: Midőn 1899-ben a *Nemeophila Metelkana* hernyói számára, melyeket a dabasvidéki mocsarokból hozott, nem bírta a tápláló növényt a főváros környékén beszerezni, útra kelt a féltett hernyókkal; Ócsáig vasúton ment, azontúl pedig 9

se érinthettem. Ez már mégis szívtelenség. Olyan éhes voltam, amilyen csak egy öklömnnyi vizslakölyök lehet és nem engedett az ételhez nyúlni, sőt még moccezannom se volt szabad; mert ha felütögettem a fejemet, tüstént lenyomott.

Ettől kezdve így folyt az napról-napra. Ha magamtól nem feküdtem le a tálaeskám előtt, segített rajta az a vasmarok. Eből a folytonos maczerálásból következtem, hogy gyermekéveimnek, illetőleg gyermeknapjaimnak vége. A sors vakot vetett, mikor én vizslának születtem. Alig újult meg felettem kétszer a hold, máris tanulnom kellett. Szépen vagyunk.

Isten veled, gazdag örömeikkel teljes szép idő; áldott semmittevés Isten veled! Borús lélekkel búcsúzik tőled kis fiad. Mit hoz a jövő, nem tudhatom. Jót nem várhatok tőle, annyi bizonyos. Ha már ilyen esőpp teremtéstől annyi mindent kívánnak, menyit követelnek majd tőlem, ha felnövök.

Az igazságnak tartozom vele, hogy tanítómesterem szelid-lelkű ember volt. Magam bámultam legjobban a türelmét. Ha én lettem volna az ő helyén és ő lett volna az én helyemen, biz' Isten nem állok jót érte, hogy gyakran el nem fenekedem. Ő nem tette, pedig meglehetősen vásott kölyök voltam és készséggel elismerem, hogy sok borsot törtem az orra alá.

Lopni meg rágesálni különösen szerettem; összerágtam mindent, ami a fogam alá került. Nem voltam válogatós egy esőppet sem. Törlőrongy, selyemkendő, csutak, keztyű, köpönyeg, bakancs nekem mindegy volt. Csak azt sajnálom, hogy ebben a bolond korszakban a gazdámnak egy becses papucsát is alaposan szétszedtem. Rajtakapott s láttam, hogy elszomorodik. Veszszót is vett a kezébe, de csak lehordott kegyetlenül. Egyszer egy egész font vaját elesentem s bekebeleztem. Nem látta senki, a

kilométert gyalogolva, kézben kivitte őket a helyszínére, ahol rögtön friss táplálékot adott nekik. Nagy volt az öröme, hogy egy hernyójának sem ártott meg sem az utazás, sem a koplalás. Bő készletet hozott azután nekik a tápláló növényből és megvolt az elégtétele, hogy a hernyók azontúl mind jól fejlődtek, bebábozódtak és szép lepkékké alakultak át.

Hogy milyen volt *Pável János* mint preparátor, azt leghívebben mutatja a M. N. Muzeum rovargyűjteményeiben az a sok ezer rovar, melyet az ő ügyes keze ép oly kiváló csinnal, mint alapos szakértelemmel preparált. Különösen kitűnnek ezek közül a lepkék, melyek mind mintaszerűen vannak preparálva. De igazán utolérhetetlen volt a hernyók kifűrásában s ezt a nehéz mesterséget valóban bámulatos tökéletességre vitte.

Mint entomologus egyaránt kiterjesztette figyelmét a rovaroknak különböző rendjeire és egyes rovarcsoportok tekintetében meglepő tájékozottsággal bírt. De mégis a lepkék vonzották leginkább, ezekkel foglalkozott legszívesebben s ezeket hazánkban ő ismerte legjobban.

Irodalmilag keveset működött; dolgozatai nem lépnek fel nagy igényekkel, de mindegyikről el kell ismernünk, hogy eredeti megfigyelésekkel és pontos adatokkal járulnak hazánk lepkéfaunájának ismeretéhez. Egyik legutolsó, érdekes munkája volt a magyar birodalom lepkéfaunájának jegyzéke, melyet A. Aigner Lajos és Dr. Uhryk Nándorral együtt készített és mely a K. M. Természettudományi Társulat által kiadott millenáris faunakatalogusban jelent meg.

Az utolsó időben nagy és nehéz feladat várt reá: a M. N. Muzeum általános lepkegyűjteményének rendezése és felállítása. Szívós kitartása megbirkózott az elébe gördülő nehézségekkel s elkészült a nappali lepkék egy részével, melyek 109 nagy rovarfiókot foglalnak el. A munka további folytatásának véget vetett a kéréllhetetlen halál.

Mint említettük, *Pável János* kutatásainak színhelye a magyar birodalom volt. Nagyobb külföldi utazást csak egyszer tett, midőn 1870-ben Frivaldszky Imrét Kis-Ázsiába

kísérte, ahol Brussa vidékén jelentékeny entomológiai anyagot gyűjtött.

Utolsó nagyobb kirándulását f. év tavaszán tette *Dr. Horváth Gézával* Dalmáciába és a magyar tengermellékre. *Dr. Horváth Gézától* elválva, ő még a Velebit-hegységbe ment, ahol szintén szorgalmasan gyűjtögetett. Gazdag zsákmánnyal megrakodva jókedvűen indult hazafelé, de engedve *Dr. Langhoffer Agost* zágrábi egyetemi tanár szíves meghívásának, útközben megállott még pár napra Zágrábban, hogy annak rovarfaunájával is megismerkedjék. Három napi ottidőzés után sietni akart Budapestre, szeretett családjá körébe. De a végzet mást határozott. Elutazásának pillanatában, minden előzetes rosszullét nélkül, hirtelen öszszesett s a szívszélhűdés egyszerre véget vetett munkás életének.

Az őszinte baráti melegségtől áthatott emlékbeszédet *Dr. Horváth Géza* a következő szavakkal fejezte be:

Sokat fáradt teste ott pihen most a zágrábi szép temető virágillatos lejtőjén. De ha van siron túli élet, akkor szelleme bizonyára itt van most közöttünk. Hadd tudja meg itt tőlünk, hogy egyszerű, nemes és becsületes lényének emlékét ezentúl is kegyeletesen meg fogjuk őrizni szíveinkben. Sőt még akkor is, ha már mi nem leszünk, továbbra fenn fogja tartani emlékét a M. N. Muzeumban minden tárgy, melyet ő gyűjtött, ő szerzett nemzeti intézetünknek.

Aldott legyen emlékezete.

2. A. *Aigner Lajos* egy magyar lepke, a *Nemeophila Metelkana*, történetét és biológiáját adja elő.

Ezt a lepkét az 1859. évben *Metelka Ferencz* dabasi gyógyszerész fedezte fel. Meghatározás céljából elküldte Frivaldszky Imrének, ki az állatot szintén nem ismervén, Lederer bécsi lepkésznek küldte, ki le is írta s a felfedező után nevezte el.

Metelka a lepkét kereskedésbe hozta s miután az üzlet jól jövedelmezett, a hernyó tartózkodási helyét s gyűjtését még mesterének, Frivaldszky Imrének sem árulta el, miért is a viszony közöttük igen feszültté vált.

sanda gyanú a szürke maeskára esett. Ezt keresték életre-halálra, porolópálczával, tűzpiszkálóval és vaslapáttal. Ki mit kaphatott a kezébe. Én a lépeső alatt feküdtem összegubolyodva, onnan néztem a nagy lőtást-futást s hallgattam az erős kifakadásokat. A nagy hasmenés lett az árulómmá. Szerencsére a harag már ekkor lecsillapodott, így azután beérték a lehordással.

Csak azt nem tudtam megérteni, hogy mi ezélja lehet annak a veszekedett sok tudománynak, amiket be kellett bifláznom. Ülni, feküdni, hívásra jönni, a labdát elhozni stb. Miről jó mindez? És nap-nap után tanulni szakadatlanul. Hát nem egyre megy az, ha én csak akkor ülök, akkor fekszem, amikor nekem tetszik? Miért kell mindezt paranesszóra tennem? Nem voltam képes belátni az okát. A gazdám nem tágitott, hát muszáj volt.

Hanem azt meg kell adni, hogy furfangosan járt el. Ha jól csináltam a dolgot, rögtön adott valami jóízű falatot, tejbe mártott kenyeret, vagy egy darabka sültet. Ez persze nagyon jól esett olyan tökéletlen kis taeskónak, mint a milyen én akkor voltam. Ezzel mindig megvette a szívemet.

Mikor az a rengeteg sok tudomány mind bennem volt, kimentünk a mezőre. Szép, ragyogó nyári nap délutánján történt. Ujság volt előttem minden, amit láttam; a házak, az emberek és a különféle állatok. Hát ilyen a világ? Emlékezem, mennyire megijedtem egy nagy buta ökörtől. Reszkettem minden porzikámban s nem akartam menni egy tapodtat sem. De a gazdám addig simogatta a fejemet, addig bátorítgatott, míg minden félelmem elmúlt. Egy kis cziezát is láttam útközben, a kapu küszöbén heverészett. Mikor mellette elhaladtunk, felgömbölytette a hátát és köpködött. Rendkívül szerettem volna megkergetni. Olyan bátortalan kísérletfélét tettem is, de a gazdám úgy megrántotta

a vezetékzsínort, hogy szándékommal fel kellett hagynom. „Pfüj maeska!” — mondta. Hát nem szabad ez sem. Pedig biz’ Isten jól esett volna azt a görbe hátú kis piszkost megugratnom. Miért köpködött a pimasz?

A mező nagyon megtetszett. Pompás nyílt rónaságon voltunk. Rovarok zümmögtek, lepkék lengtek a nyári nap meleg fényében. Gondoltam magamban, ezekből elkapok egy rakást. Ez csak szabad lesz, hiszen amny van mint a fűszál. Míg az uram homlokát törülgette, vidáman kaptam egy közel repülő lepke után. „Pfüj!” Óh én uram teremtom, hát ez sem szabad?

Valami lyukfélét pillantottam meg a közelemben. Később tudtam meg, hogy egérlyuknak hívják. Kíváncsian beleütöttem az orromat. „Pfüj!”

Egy dongó röpködött a fejem körül s mindenáron az orrom hegyére szeretett volna letelepedni. Kihívó, szentelen modora nagyon bosszantott. Feléje kaptam. Még össze se esattantak fogaim, mikor már keményen hangzott a „pfüj!” Úr Jézus, mi szabad hát? Nem sokáig kellett rajta tennem a fejemet. Minden szabad, amit otthon végeztünk. Ülni, feküdni; sípszóra, füttyre, intésre az uram lábához futni. Na szépen vagyunk! Hát ezt a pompás rónaságot csak azért teremtette az Isten, hogy én azon is csak üljek és feküdjem paranesszóra? Ez nem járja. Mily fölséges élvezet volna, ha kedvemre vágthatatnék azon a remek síkságon. Hanem ki is tennék magamért, azt mondhatom. Egypár kilométeren alul nem adnám. Éreztem, hogy nem adnám. Őseim vére folyt az ereimben. A gyakorlatok végeztével az uram megczirógatta a fejemet és megdicsért. Tehát jól végeztem a dolgomat. Otthon, szokott fekvőhelyemen számot adtam magamnak a benyomásaimról. Minden higgadt, elfogulatlan ítélet igazat fog

Miután az bizonyos volt, hogy Metelka a hernyókat Dabas környékén gyűjti, többen rándultak ki oda több alkalommal, hogy a hernyót gyűjtve, annak biológiáját is megismerjék s lepkéket neveljenek, de siker nélkül.

Metelka titkát még életében rábizta Vängel Jenőre, azzal a kikötéssel, hogy a hernyó életmódját csak az ő halála után hozhatja nyilvánosságra. Metelka meghalt, Vängel pedig késett a publikálással. Időközben Dél-Franciaországban egy ottani entomologusnak sikerült két hernyót találni s azokat felnevelni s ezt nyilvánosságra is hozta.

Újabb időben újra többen felkeresték a dabasi mocsarakat gyűjtés céljából. Előadónak sikerült a hernyót megtalálni, de a tápnövény hiánya miatt Budapesten nem tudta őket felnevelni. Végre Pável János 1899-ben mintegy 30 hernyót gyűjtött s azok legnagyobb részét fel tudta nevelni s a M. N. Muzeum teljesen ép, hibátlan lepkék birtokába jutott.

A hernyó a vizinövényeken, sáson, de főleg kutyatejen fordul elő, mely utóbbi a főtápnövénye. Érdekes, hogy a hernyó, ha entomologus képében veszély fenyegeti, a vízbe ejti magát s a vizen ép oly biztosan és élénken mozog, mint a szárazföldön.

3. Csiki Ernő értekezésének címe: „A magyar birodalom *Anophthalmus*-féléi“ volt.

Az *Anophthalmus*-félék a futrinkák (Carabidae) családjának egy neme, melyek főleg azáltal tűnnek ki rokonaik közül, hogy szemük teljesen hiányzik, azaz vakok.

Előadó a M. N. Muzeum igen gazdag anyagát dolgozta fel s megállapította, hogy a magyar birodalomban összesen 28 faj és 6 fajváltozat fordul elő. Talált egy új fajt is, mely az erdélyi érzékgységéből, a Detonátáról való s melyet *Anophthalmus Mallászi*-nak nevezett el, azonkívül az *Anophthalmus Bielzi Scidl.*-nak egy új varietását, melyet *var. Transylvanicus* név alatt vezet be az irodalomba. —sz.

VADÁSZAT.

Csipős, hűvös szellő mardossa kipirult arczomat, amint a meleg szobából kilépek. Még alig pirkad. Homály honol szerte a tájon; csupán itt-ott ragyog még egy-két halavány csillag a nyugati égen, azok fénye is csak gyengén szűrődik át a sűrű ködön. Korán van még nagyon mindenhez, alszik még minden mély, édes álomban. Ráéró, lassú léptekkel megyek a domb felé, csakhogy épen megvárjam, míg a nap átveri a sűrű ködöt. Soká érek fel a tetőre,

meg-megállva, olykor hátratekintve a kis falu felé, mely már kezd ébredni. Itt is, ott is meg-megvillan egy-egy fény, mindmegannyi lámpa, gyertya világa. Mire elértem a dombtetőt, kivilágosodott. A nap is áttörte a ködöt, leszorítva azt a földhöz, mely mint egy éhes tömeg, elszívta, magába itta. Előttem terpeszkedik el a völgy, zizegő nádasával, mint egy nagy-nagy óriáskigyó tekereg tova a távolba, míg el nem vész szemünk elől ott a hegyek tövénél. Csendes itt most minden. Alig hallatszik egy árva hang a sűrű nádtengerből. A bőbeszédű nádirigónak hangját nem hallani, mely oly kedvessé, oly élénkké teszi a nád birodalmát, mely tavasszal folyton folyvást löcsög, cseveg érthetetlen dolgokról. Már kora hajnalban a fészke körül röpködött a párjával és szorgalmasan szállították a

meg-megállva, olykor hátratekintve a kis falu felé, mely már kezd ébredni. Itt is, ott is meg-megvillan egy-egy fény, mindmegannyi lámpa, gyertya világa. Mire elértem a dombtetőt, kivilágosodott. A nap is áttörte a ködöt, leszorítva azt a földhöz, mely mint egy éhes tömeg, elszívta, magába itta. Előttem terpeszkedik el a völgy, zizegő nádasával, mint egy nagy-nagy óriáskigyó tekereg tova a távolba, míg el nem vész szemünk elől ott a hegyek tövénél. Csendes itt most minden. Alig hallatszik egy árva hang a sűrű nádtengerből. A bőbeszédű nádirigónak hangját nem hallani, mely oly kedvessé, oly élénkké teszi a nád birodalmát, mely tavasszal folyton folyvást löcsög, cseveg érthetetlen dolgokról. Már kora hajnalban a fészke körül röpködött a párjával és szorgalmasan szállították a

nekem adni abban, hogy ezek a benyomások kedvezőek nem lehetnek.

Ha egy tanuló vizsla helyzetében valaki irigylésreméltót talál, próbálja meg, legyen növendék-vizsla csak két hónapig. Fogadom, hogy itt hagyná ezt a pályát esze nélkül.

Jártuk a mezőt naponként. Mihelyt a nap hajlófélben volt a nyugati égbolton, mentünk kifelé. Gyakorlataimat kifogástalanul végezhettem, mert a dicséret sohse maradt el.

En nem tudom, mi ütött belém. A magas vér munkája volt bizonyosan; de erősen csiklandozni kezdtek az ördögök, hogy rúgjak ki a hámból. Csak egyszer, csak egy csöppet. Vajjon mi lesz akkor? Tetszik tudni, az ilyen magamfajta éretlen ifjonecot módnélkül gyötri a kíváncsiság. Ebben a korban ez a legjellemzőbb vonásunk. Pedig őszintén megvallom azt is, hogy már erősen felébredt bennem a ragaszkodás a gazdámhoz. Láttam, éreztem, hogy ő szeret engem, hát én is vonzódtam hozzá ifjú állati szívem melegségével. Emberiesen bánt velem mindig, maga keféltetett meg reggelenként, maga nyujtotta az ételemet. Ezt ugyan politikából tette, amint később rájöttem, de az nem tesz semmit. Megdorgált, sőt keményen is lehordott sokszor, de erre rászolgáltam, amint azt felnőtt koromban beláttam.

Egy napon, ha jól emlékezem, a negyedik napon, a gyakorlatok közben gazdám pipára gyűjtött. Én hasaltam mintegy ötven lépésnyi távolságban. Épen a bükkfataplót nyomkodta körmeivel a pipájára, mikor hirtelen felszöktem és ruganyos izmimmal szelni kezdtem a pompás mezőt.

Nagyon megbízhatott már bennem, mert nem vette észre rögtön az irányt. Mire az éles síp hangja belemetszett a fülembé, már lehettem vagy kétszáz lépésnyire tőle. Ő meg se mozdult.

Úgy állott helyén a hanyatló nap biboros fényében, mint valami oszlop. Rám nézve intőoszlop.

A metsző hangra meghököltem s vidáman vágattam vissza hozzá. Ugyan miféle hibát követhettem el ezzel a semmisséggel? Azt csak beláthatja ő is, hogy ezek a gyakorlatok örökké nem elégíthetnek ki.

Lábhöz paranesolt, lefektetett és lehordott istenigazában. Azután egészen komolyan lépkedett egy fűzfaborhoz és vesztőt vágott le róla. Ezzel suhintgatva tért vissza hozzám. Húsz perez múlva nyakravalómra csatolta a vezető-zsinórt és hazamentünk. Szidott az úton is. Otthon pedig bevezetett egy sötét kamrába, egy darabka pokróczot hozott alám, ismét lehordott és az ajtót rázárta. Két egész órai áristomot kaptam ezért a csekélységért.

Barátságatlan és rideg volt hozzám még másnap is. Akár a jégesap. Hízkeléseimet nem fogadta el. Ha az íróasztala alá akartam feküdni, elutasított és a rendes fekvő helyemre paranesolt.

Mindezekből persze könnyű lett volna levonom a tanulóságot. De hát ért is ahhoz egy éretlen vizsla-suhanc!

En azt hiszem, hogy ha azon az emlékezetes napon nem gyűjt pipára, nem nyomkodja a bükkfataplót a körmeivel néhány másodpercig, talán nem történik semmi és simán folyik le a leezkeóra. Engem a taplónyomkodásnak a pillanata annyira csiklandozott, hogy képtelen voltam ellenállni a kisértésnek.

(Vége következik.)

Bodon József.

vékonyabb szálú hínárt, hogy kitapaszszák a kedves otthont jó puhára, melegre. Gyorsan folyt a munka és mily örömet tettek a folytonos beszélgetés, fecsegés közepette. S most néma tőlük a nádas és csendes lesz sokáig... A tó széle is kihalt. Nem látni ott a tudós homlokú száracsát, amint csipegetné a vízből kiálló hínár virágait. Nem gubbaszkodnak a parton a természet mozdulatlan szobrai, a hosszú nyakú és lábú gémek. De nem halt ki mégsem egészen, kis élet van benne azért. Nem lett hozzá hűtlen a kacska. Benn a sűrűség között, egy kis kerek tisztáson, hemzsegnek a kacsák, vastag bariton hangon meg-megszólalnak a zöld nyakú gácsérek. De ezek is szárnyra kapnak nemsokára, nekik sem tetszik a csendes némaság és hosszú, tömött sorokban vonulnak nyugatnak, el a nagy Dunára... Szomorún bólingat a nád elsárgult, bozontos kalásza, mintha neki is hiányzana az az élet, az a jókedv, melynek zöld korában még tanyát adott. Titokzatosan suttognak a fonnyadt levelek, szebb napokról regélnek... Odább, a gazos bozótban zajosabb az élet. Az erdőből ki-rebbent fáczánok vették hatalmukba az egész térséget; sipognak, verekednek egymással a latyakos, harmatos rengetegben. Néha fel-felrebben egy-egy fiatal kokó, ha megriad valamitől, de pár lépéssel odább megint csak leszáll a gaz közé. Túl, a másik végen, az erdő széle felől valami hosszú test lassan húzódik le a völgy felé. Róka ez, más mi volna! Kígyómódrá kúszik a nedves, deres fűvön, zajtalanul, lelapulva egészen. Lábai mintha gyökeret vernének, lélegzetem is visszafojtom, hogy észre ne vegyen valahogy.

Meg-megáll a koma is, hallgatódzik rendre, de ő most másra nem figyel, mint csupán a fáczánok sipogására, ő másra nem gondol, mint a jó reggelire. A hátam mögött valamitől megriadva, hirtelen megszólal az öreg kakas; a zajos lármától magam is megrezzenek. A róka is észrevette, megállt, majd közeledik, gondolván magában, hisz úgymint utamba kerül sz... Türelmetlenül várom közeledését, ő meg szinte mintha sejtene valamit, mind többször meg-megáll, hallgatódzik, azután ismét lassan, óvatosan kúszik a nád felé. Vigyázva emelem fegyverem arcomhoz; bár még kissé közelebb is jönne, nem tudom kívánni, hogy oda ne tüzeljek a gonosz tolvajnak. Eldörren fegyverem, morajló vízhangja ide-oda futkos a völgy két oldalán, mígnem elnyeli a távol messzeség. A nehéz, fojtó puskaporfellegből, mely reggel oly nehezen tud szertevergődni, kézzel lábbal igyekeztem kibontakozni, hogy lássam a gonosz tolvajt, mi lett vele? Már messziről rikít vörös vitorlája, amint az ezüstös, deres fűvön mozdulatlan elnyújtózott. Bent a bozótban hirtelen nagy csönd lett a puska durranása után, megszeppentek az aranyalakú kakasok, ahelyett hogy örülnének, ki tudja melyiket húztam ki a halál torkából? Távozom a csendes helyről én is, nem zavarom a titokzatos halotti némaságot, mely oly jól illik a sárguló bozóthoz, a haldokló fenséges természet gyászoló köntöséhez...

Beérek az erdőszélbe. Itt is csak csend honol, néma csend. Hol van a zajos sárgarigó, hol a szépszavú csalógány? Elhagyták a kedves otthont, hűtlenné lettek hozzá.

Csak a teljes pompában díszlő erdőt szeretik. Nem látják tavasszal az ébredést, nem akarják látni őszszel a kínos kimulást. Vastag rétegben fekszik lábaim alatt az elsárgult, jeszaradt levél, kopaszodnak a százados tölgyek, a karesú jegenyék. Az ékes korona, a zöld dísz most a föld szemfődele.

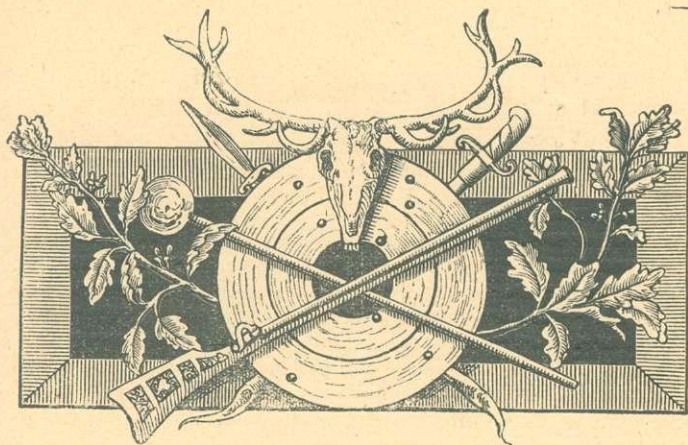
El-elmered szemem egy-egy juharfalevélen, amint inog a száron, küzd, hogy magát fentartsa; végre is nem bírja tovább, egy gyengébb szellő elszakítja az ágtól és száll, száll, le a többi levél közé, a hidegülő földre, hogy takarója legyen az öreg, meztelen glóbusznak a hideg, zuzmarás tél alatt. Temetőben érzem magam. Megilletődve haladok a zörgő haraszton; fáj, nagyon fáj a néma csendben az erdőn járni és látni a haldokló fenséges természetet. Nagyon fáj, ha visszaemlékezem a rügyfakadásra, a születésre és most látnom kell az enyészetet, a halált... Szomorúan bandukolok az erdő mélye felé, sűrűbb régiókba, talán ott lesz még egy kis élet, egy kis vígság? Csalódás fogad itt is. Itt sincs sehol egy madár, sehol egy élő lény. Elgondolkodva állok meg és keresek egy fatuskót, amire leülhetnék.

Képzeldésem elvezet a múltba, nem is oly rég történt dolgokhoz, csupán a tavaszhoz... Mikor oly szép volt itt minden; a rügyező galyak közt a madárhang ezer és ezer akkordja, tarka-barka trillája közé. Csak néha-néha zavarta meg a mulató madárhadat az erdők királyának vastag, érczes bőgése, a róka tompa vakkantása a cserkésző útján sompolyogva. Majd felharsant a vadászkiürt, hajtók lármás rikogása, a puskák dörrenése... Fejem fölött varjak vonulnak el a magasban, bús, egyhangú káromlásuk oly kiállhatatlanul hat rám. Majd ezek is elvonnak, ismét csend lenne, ha egy mihaszna szarka nem csörögne, okvetetlenkedne a közeli akáczfán. Itt sem lelek nyugalmat. Beljebb és beljebb kívánkozom az erdőbe, be a legközepebe és báresak sohasem találnék onnan ki... Valami sárga test tűnik fel a barnuló avaron. Mi az? Valami állatféle. Hirtelen lekapom fegyverem és csendesen megyek a gyanus hely felé. De az nem mozdul. Egy szarvasbika fekszik mozdulatlanul a száraz leveleken. Tajtékossá száját rózsaszínre festette a kiömlő vér. Szeme ki-dülledve, mozdulatlanul rám szegezve, könnyekkel megtelten. Agancsa a levelek közt, mélyen a földbe befürödve. Oldalán egy mogyorónyi kis véres pont, körülré a meg-alvadtt fekete vér. Még van benne egy kis élet. Néha ránt egyet-egyet karesú, kecses lábain, ritkán dobban el-elhaló szíve, száján ismételten véres hab tör elő. Sokáig bámulom a fejedelmi haldoklót, szemem is megtelik könnyekkel és siratom a sebesültet. Mindinkább gyengül szívverése, egy utolsót ránt gyengülő lábain — s azután elnyulva, megszünt szíve verni, kiadta páráját... El a fenséges temetőből, el az óriási kriptából...

Valami benső hang suttogja: neked még élned kell, te látsz még majd fel-támadást, látod még dicső életrekelését a fenséges természetnek — majd tavasszal...

K. L.

A Sauer és Sohn-féle fegyverkonstrukciók.

A multkor megtekinttem a Sauer és Sohn-féle vadászfegyvergyár berlini „Zweigniederlassung“-ját. A cég a telep megtekintésére vonatkozó kérésemre legszívesebben hívott meg, a helyszínén pedig a gyár műszaki fővezetője, ki már több mint 15 éve áll a gyár műszaki részének élén, fogadott és kimerítően válaszolt kérdéseimre. Nézetei és tapasztalatai, a gyár újabb fegyverkonstrukcióit illetően, több oly érdekes adat birtokába juttattak, melyeket érdemesnek tartok a következőkben ismertetni.

Azt talán alig kell említenem, — hisz a legtöbb vadász ma már tudni fogja — hogy a Sauer és Sohn-féle suhli fegyvergyár a kontinensen e nemben a legelső helyen áll. Fegyverei, más cégekhez viszonyítva, aránylag a legdrágábbak, de a legszolidabb, legpontosabb kidolgozásúak is.

Csőanyagúl ma már kizárólag Krupp-féle fegyvereső-acélt használ fel, még pedig elsőrendű sörétes fegyverekhez Krupp-féle „Spezial-Gewehrlauf-Stahl“-t, az olcsóbbakhoz „Fluss-Stahl“-t, golyós csöveihez pedig Krupp-féle „Guss-Stahl“-t. Összes újabb készítményei külsőleg nagyon egyszerűen vannak tartva. Azoknak a többnyire rettenetes kivitelű vadászkepeknek, melyek a régibb, de mégis sok új fegyver vasalkatrészeit díszíteni akarnák, tényleg azonban a szolid benyomás rovására azt — mondhatnám — nevetségessé teszik, itt semmi nyoma. Síma, sötétre, vagy márványozottan futtatott külső, legfeljebb egy kis angol arabeszk-gravírozással, barnára páczolt agy, kis pofadékkal, — ilyen a külseje a legolcsóbb és legdrágább fegyvernek is. Az árkülönbséget főleg a kidolgozás minősége és az olcsóbb, vagy drágább szerkezet határozza meg; az anyag még a legolcsóbb fegyvernél is jó, a használatban nagyon ellenálló, nem is említve, hogy a biztonság követelményeinek minden tekintetben megfelel.

A Krupp-féle „Spezial-Stahl“-csöveknek ismertető jele az a három, egymásba font gyűrű, mely kívül a tölténykamrán látható. Ez a védjegy. A „Fluss-Stahl“-csöveken ez nincs, azokon csak e jelzés áll: „Krupp'scher Fluss-Stahl“.

A cső belső megmunkálását illetően a gyár ma már egyáltalán nem állít elő u. n. „elfűrt csöveket“, melyeknél a tölténykamra észrevétlenül torkollik a tulajdonképeni csőbe. Azelőtt azt hitték, hogy az így készített csövek sűrűbben hordják a sörétet, ez azonban téves nézet, melyet legjobban megdöntenek a gyár kitűnően lövő sörétes csövei, melyek mindenikénél, kivétel nélkül, a tölténykamra végét kis perem markírozza. A jobb cső rendszeren hengerfuratú, a bal vagy fél, vagy teljes chocke. Az utóbb esetben a jobb cső fél chocke-furatú. Főleg a téli nyúl-vadászatok, meg a vízivadászatok számára készítenek ilyen fegyvereket, melyek azután lökésségesség dolgában nagyon felülmúlják a mi fegyvereink legtöbbjét. Nem mese az és nem is valótlan állítás, hogy egy ilyen fegyverből 80 lépésre, 8-as söréttel nyúlra biztos a lövés, persze jó célzást feltételezve. Hol marad ettől az a 40—50

lépéses distanczia 6-os, 4-es sörétre számítva, ami nálunk általában divék és a mi fegyvereink legtöbbjének megfelel! Ezek a fegyverek 80 lépésnyire ugyan sokszor cserben hagynának. A kevés valódi angol fegyvert leszámítva, a mi fegyvereink túlnyomó többsége közepes osztrák gyártmány, pedig hát a Pieper-féle puskák is, melyeket esinös külsejük miatt sokan oly nagyra tartanak, a közepesnél csak valamivel jobb lökésségességgel bírnak, azonkívül a legtöbb olyan silány anyagból való, hogy a szerkeztőrészeket le is számítva, még a biztonság követelményeinek sem felel meg teljesen. Erről magam is mondhatnék egyet-mást tapasztalatból. Egyéb, német fegyvergyárból való puskát csak keveset használnak nálunk. Csupán újabbban került be valamivel több Sauer-féle fegyver.

Mivelhogy most a hammerlesek érájában élünk, nem csoda, ha a gyár újabb kakastalan fegyverkonstrukciói iránt első sorban érdeklődtem. Figyelemre méltó dolgot hallottam itt. A fegyvergyárosok most kezdik lassanként belátni az annyit dicsért és a vadászközönség előtt is oly hírből álló Anson és Deley-féle törzsökrendszer hátrányait és kezdenek áttérni azokra a hammerles konstrukciókra, melyeknél a szerkezet a külső szerszámlapra van erősítve s így a rendszer nagyjából az eddigi kakasos fegyverekéire emlékeztet. Az Anson u. Deley-féle törzsökrendszer legnagyobb hátránya, eltekintve a komplikált szerkezet és nehéz hozzáférhetéstől, az volt, hogy — a ravasztartó lemezre lévén montírozva, — az agy nyakát igen gyöngítette, ami szilárdság tekintetében bizony nem vált e fegyver előnyére, most pedig a füsttlen lőporok használatánál még hamarabb lesz érezhetővé.

Mint a duplacsöves fegyver, hasonló szerkezetű a Sauer és Sohn-féle hammerles-drilling is. Figyelemre méltó, praktikus újítás ennél, hogy a golyós csőre szolgáló harmadik szerszám függetlenül áll a két sörétes cső szerszámjától és amíg a kettő az ismert módon a cső kinyitása által feszül meg, ez nyugodalomban marad. Ha ezt is meg akarjuk feszíteni, akkor a bal szerszámlapon levő, igen jól kézügybe eső emeltyűt lenyomjuk, miáltal a szerszám megfeszül és a jobb sörétes csőre szolgáló ravasz emeltyűjébe akad egyidejűleg, úgy, hogy ennek elhúzásával süthető el. A harmadik szerszám ekkénti megfeszítése az emeltyű segítségével, késedelem nélkül, egy pillanat alatt eszközölhető. Ez a szerkezet a gyakorlatban igen jól bevált s hova-tovább mindjobban kiszorítja a sok között főleg azt, melynél a fegyver kinyitása alkalmával mind a három zár egyszerre megfeszül. Tekintve, hogy rendszerint a golyós cső ritkán, a sörétes csövek pedig aránytalanul gyakran használatnak, a sörétlövések által okozott gyakori megrázkódtatástól a golyós cső megfeszített szerszámjának alkatrészei is meglazulnak, úgy, hogy a szerszám esetleg magától is elsülhet, a rúgó rugalmasságának pedig nem igen válik előnyére, ha folytonosan megfeszített állapotban van. Biztonsági szempontból pedig feltétlenül jobban felel meg az a szerkezet, ahol a golyós cső szerszámja rendszerint nyugodalomban van.

(Vége köv.)

ifj. Bartal Aurél.

Az ölyv táplálkozási viszonyairól.

(Adat a vadászat állattanához.)

(Vége.)

Arra nézve, hogy mily kártékonyvá válhatik az ölyv fészkelése idejében s hogy mily változatos az a menü, amelylyel porontyait ellátni szokta, érdekes például szolgálhat a következő eset. Egy erdész talált egy ragadozó madár-fészke, amelyből azután kiszedetett három már meglehetősen kifejlett madár-fiókat, amelyet később mezei ölyveknek állapítottak meg. Miután az erdész kezdetben nem tudta, milyen madárral van dolga, az öregeket is szerette volna elpusztítani; a három fiókat kivitte az erdő szélére s ott egy

csonka fatörzsre kötötte ki azokat, eléjük pedig egy tányérvasat tett. Az egyik öreg madár csakhamar megjelent a helyszínén, körülropkötte fiait, de nem tudta magát rászánni, hogy fiaihoz szálljon; később eltűnt a láthatárról. Másnapon a kitett vasban egy fia ragadozó-madarat találtak, az előbbi háromnak testvérét, amely, midőn a fészket kiszedték, valami módon észrevétlenül eltűnt s most, hogy meghallotta testvéreinek sikongását, hozzájuk sietett s úgy került törbe. A fiatalok, hogy megfigyelhessék, vajjon az öregek mivel táplálják azokat, még négy napig maradtak kikötve, mialatt az öregeket távolról távcső segítségével megfigyelték. Mind a két öreg hordott prédát a fiatalok számára, de egyik sem ereszkedett le, hanem a fiatalok fölött lebegve hullatták alá a hozott prédát, mely gyakrabban a kitett tányérvasba esett s az ismételten becsapódott. Meglepett, hogy mennyi és miféle zsákmányt hoztak fiaiknak. A négy nap alatt ugyanis 3 nyírfajdot (még hozzá tojót), két darab félanyányi nyulat, egy szajkót, két vadgalambot és két mókust hurcoltak oda, mely prédát az örül kirendelt ember mindig eltávolította. A nyírfajdotok az öregek az erősebb tollaktól megkopaszta hozták a fiaknak. Végre, midőn belátták, hogy az öregeket nem fog sikerülni elfogni, a fiatalokat eltávolították, de a tett megfigyelés is elégséges annak bizonyítására, hogy az ölyv korántsem oly ártalmatlan, mint aminőnek általában tartják („Vadászlap“ 1894. pag. 310.). De hogy az ölyv nemcsak az apróvad-félék ostroma, de a baromfiakra nézve is veszedelmes, azt se én észleltem először. A gazdasszony a megmondhatója, mennyiszor megkergeti ez a szentnek híresztelt zsvány az aprójószágot s hány reményteljes csibécskének, kacsaifúnak s egyéb baromfinak oltja ki életét! A magánosan álló mezei és erdei lakokat csak oly szemtelen merészséggel kóvályogja körül az ölyv (bitangoló házi-szárnyas keríthetése czéljából), mint akár a héja. És tény az, többször megfigyeltem, hogy a kisebb, úgynevezett „parasztfajta tyúkot“ is elragadja a nagy, erős ölyv; nem hiába hívja tehát a zalai, meg a somogy megyei nép „tikhordó kányának“ az ölyvet. Igaz, ha a vadfélékből kikopik az ölyv, vagy még inkább ha vadszegény vidékre vetődik, egy-egy hőresögöt vagy ártatlan kigyót is zsákmányul ejt, sőt esők után előmászó földgigilisztákkal is telezabálja magát s békákat s tücsköket is fogdos, mialtal őszszel némi hasznót tesz a gazdának; de ezáltal vajmi kevéssé érdemli ki méltánylásunkat azon tetemes kárral szemben, mit a vadásznak okoz. Mégis nevezetes e mellett, hogy a *szélkiáltón* kívül nincs talán madár egy sem, mely annyi *feketetücsköt* emésztene el, mint épen a közönséges mezei ölyv s tény az, hogy vadszegény vidékeken őszön át majdnem kizárólag tücsök meg békafogas a mestersége a tarlok felett bogarászó ölyveknek. Őszönte az Alföld parlagos, tariós pusztáin lótt ölyveket mindig tömve találtam tücsökkel, meg — talán nyomtatékul szolgáló — nagy varangyos békákkal; egernek azonban legtöbbszörre nyoma se volt bennük, csak egérvész idején, vagy az úgynevezett férges években. Azért én erősen hiszem és meg is vagyok róla győződve, hogy őszkor a mezőkön szertekószáló ölyveknek nem az *egerészés*, hanem *tücsök- és békavadászás a czéljuk*. Mikor az ölyv megáll libegni a tarlok felett, mint a vérese, akkor nem egeret, de tücsköt vagy békát szemel s ha rézsút irányban lecsap, vagyis inkább *lesuhint* (mert az ölyvnél voltaképeni lecsapásról, mint más ragadozó madaraknál, alig lehet szó), akkor az (mint többször meggyőződtem azon frissiben lótt példányoknál) *soha sem egerre* (ezt ültében lesi), de a fentemlélt bogár vagy hullőre történik mindig. Ha vadfélék támad meg az ölyv, támadási modora egészen más és akkor a körülményekhez képest nagy élénkséget is képes kifejteni. A tücskön és varangyos békán kívül van még az ölyvnek egy kedvencz falatja s ez a rétek átka, a *vakond*. Persze jobbára talán azért, mert semmi ügyességgel s nagyobb emócióval nem jár ennek a megkaparítása, ha egyszer fölszínre kerül. De legyen bárhogy is, az azonban tény, hogy igen soknak a végére jár. Midőn fiai vannak, egyéb zsákmánymaradék közt sokszor akadunk vakondra,

nem ritkán kettő-háromra is, mely némely vidéken (ahol sok a vakond), úgy látszik, a fészkeknek rendes tartalmaúl szolgál. Egy általam megvizsgált ölyvfészkekben nem kevesebb mint 8 vakond hevert, pedig csak két porontya volt az ölyvpárnak. Vakondpusztító tulajdonsága miatt tehát részben a mezőgazdaságra is kártékonyak kell tartanunk az ölyvet, amennyiben újabban minden gazdasági szaktekin-tély azt vitatja, hogy a vakond hasznos állat. Ezek után még egyszer fel kell vetnem a kérdést, vajjon *honnan veszi az ölyv (a hóölyv is) télnek idején azt az őnfentartására naponta szükséges 30 egeret?* Talán a hó alól, vagy a lyukból kaparja ki (!) tyúk módjára magának? . . . Hisz mindenki tudja, hogy az egerek s gőzű-félék télen nem igen, vagy abszolúte nem is jönnek a föld színére, hanem a hó és a föld között u. n. egérjárásokat készítve, avagy turkálva keresik tápjukat s emellett rejtekben töltik napjaik nagyobb részét. Mire alapítják tehát az ölyvügyvédek az ölyvek „megbecsülhetlen hasznosságát“ illető állításukat? Én azt hiszem, az előadatottakban elég részletesen kimutattam annak az állításnak tarthatatlan voltát, hogy az ölyv kiválóan egerésző állat volna, sőt ezt bebizonyítottam is remélem. Ugyan-ezek állnak a *gatyás-* vagy *hóölyvre* (Archibuteo lagopus) is, mely madár talán még kártékonyabb zsványfajzat, mint a csupaszlábú ölyvfélék. Telente sok kárt tesz az elkény-szeredett gyöngye vadban, fáczánban, fogolyban és nyúlban s mivel képességei is fejlettebbek: ügyesebb, vakmerőbb, mint csupaszlábú rokonai; kétszeresen veszélyessé válik a vadállományra nézve s csak nagyon keveset és inkább csak szükségből egerész. Hogy mire képes ez, az ártatlanság fehér színével kidiszesített (tűnyomóan fehér-tarkázatú) északi szárnyaszsvány, álljon itt *Czynek Edének*, a korán elhunyt erdélyi ornithológus és kitűnő vadásznak a „Vadászlap“-ban (1891. évf. pag. 430.) közzétett következő tudósítá-sa: „A múlt hó vége felé egy napon erdei szalonkára próbáltam szerencsét. A velem volt vizsla még fiatal s igen messze kijár; vagy 100 lépésre felvert egy szalonkát s nem lóhettem rá, de láttam, melyik bokorba szállt le. Már az aggatón képzeltem és siettem feléje, amint egyszerre nyíl-sebesen csap le abba a bokorba egy *gatyásölyv* s a követ-kező pillanatban látom a szalonkát a bokor ellenkező olda-lán kirebbenni, de nyomban utána az ölyvet is s most kez-dődött volna a légi hajsza, ha az ölyv pár szárnyecsapás után oly remek ügyességgel el nem csipi lábaival s tovább nem czipeli a szalonkát. Ez úgy 120—130 lépésnyire tör-tént tőlem, de azért igen jól láttam az egészet. Gondolko-ztam, hogy mitevő legyek s affeletti aggodalmam, hogy szalonkámnak hírét sem fogom hallani többé, arra bírt, hogy egy eljlesztő lövést tegyek, hátha kieresztené karmai közül az áldozatot. Persze, az egész dolog Perez műve volt; felkaptam vegyes csövű fegyveremet s az express csőből egy golyót küldtem utána. Meg voltam azonban lepetve, mi-dőn a lövésre az ölyv, mint egy darab fa, alázuhant, a sza-lonkát pedig tovább láttam evezni, messze, egész fel a hava-sok felé. Az ölyv egy igen szép öreg példány volt; de a golyó egészen széjjelszakgatta s csak a feje, szárnyai és lábai csüggtek egymáson; a begyében találtam *szalonka-tol-lakát s egy szalonka-csőrt egészben, egy háros rigó darabjait s két egész fejet.* — Ezek után már most nincs más mondani-valóm az ölyveket illetőleg még, mint az, hogy pusztitá-suknak szüiksége elvitázhatlan a hasznos vad tenyészetére, melytől a vadásznak annak a kedvéért engedni nem lehet, hogy gazdaszainknak nem nyílt meg elég alkalmuk eze-ket a szárnyas tolvajokat beható megfigyelés alá venni, hogy meggyőződést szerezzenek arról, hogy e madarak csakugyan kártékonyabbak, mint hasznosak. — A többi ná-lunk előforduló ölyvfajról a megfigyelések még nem telje-sen kimerítők, de részint meg olyan ritka vagy szórványos előfordulásuk is van, hogy esetleges kártékonyaságuk se igen sokat nyomna a latban és különben is söréthalál a végzetük, ha a vadász lőtávolába kerülnek.

Lakatos Károly.

Feleletek szerkesztőségünkhez intézett szakkérdésekre.

Ifj. B. A. A puskaesőben a tölténykamra fölött képződni szokott érdesedés nem ólomlerakódás, hanem *lőpor- és zsírsalak*. Vagy az egyik, vagy a másik; ha nagyon zsíros a fojtás: mind a kettőnek a keveréke, mely úgyszólván ráég a csőre.

Dörgölés által ólomfényt nyer; hanem azért a világot sem ólomlerakodás az. Az ólom *sohasem* rétegekben, hanem halvány felhős-kék alakjában fogja be a csövet; különben pedig szemmel alig felfedezhető, csak a cső régi fényének eltompulása (elhomályosodása) árulja el jelenlétét. Az ólmosodást csakis higanynyal lehet eltávolítani, amelylyel egy „fonesort“ képez a csőben való folytonos rázogatásfolytán; vagy pedig csőgyaluvál lehet kigyálulni („kihúzni“). Drótkefe, smirgelezés csak a csöveget rongálja, de célt nem érünk vele. Ellenben a tölténykamra feletti érdesedés forró vízzel igen könnyen eltávolítható, de langyos vízzel is le lehet áztatni s a helyét száraz kőcczel fényesre törülni, amivel késni nem szabad, mert e ráégett salakréteg alatt hamar szokott rozsdaképződni, amely kipettyezi a csövet. Különben ez az érdesedés oly csövekben szokott leginkább keletkezni, melyek a tölténykamra felett kitágítván és különösen nagy melegben és túlságosan bezsírozott lőporfojtás használata mellett. Nedves időben ritkán keletkezik lerakódás és akkor se, ha minden lövés után kifújjuk a csövet a tölténykamra felől.

M. I. Az oly puskaesővek, melyek a tölténykamra felett töltésszerűen fűrvák és a peremük is el van fűrva: többnyire igen rossz lőnek, lustán hordják a sörétet, mert a fojtásoknak semmi ellentállásuk nincsen s ezért szokatlanul nagyobbat kell az ily fegyverekkel elébe adni a vadnak, mint a rendes furatú fegyverekkel; ezenkívül természetes, hogy az ily módon fűrt csövek áthatóképessége is a minimumra száll alá és sok vadat dögge lő. Egyébiránt manapság már ritkábban, leginkább a Pieper-fegyvereknél találkozunk ily fűrű csövekkel, melyek kisebb távolságra összehordják ugyan a sörétet, de nagyobb távolságra annál inkább szórnak.

B. K. Ha fegyverével — a füsttelenségtől eltekintve — ugyanoly hatást óhajt elérni, aminőt a nitró-porok használata mellett, vegye a legapróbb lőport s a legerősebb töltést még egy jó adaggal toldja meg s ezélját el fogja érni — úgy a fogakat ingató erő kifejtés, mint a hatalmas pofonok tekintetében is. Persze az ily töltésekhez újmódi „lebélyezett“ puska és talán lebélyezett nyulak is szükségesek...

T. K. A finom fegyverlakatokat a lakatlapokból kiálló szögeces-csúcsok számáról is azonnal meg lehet ismerni. Az egyszögeces (oszlopos) közönséges (komisz) szerszám, a kétszögeces (oszlopos) finomabb jó fajta, a háromszögeces (oszlopos) a legfinomabb úgynevezett keresztelak.

Az ideai szarvascserkészetekről.

(Cserkészeti eredmények.)

Általános volt a panasz az ideai szarvasbögés rendszeretlen lefolyására, mely természetesen főrészt a bögési időnyben uralkodott abnormális időjárással állott szoros okozati összefüggésben skapcsolatban némely kozmikus „hatányok“ hiányos intenzitásával, — minek következtében részben visszavető, részben pedig (és főleg) lehangoló visszahatások tényezőivé váltak ezek a külső hatások és sokhelyt majdnem kritikán alóli bögést eredményeztek, ezáltal sok szép várakozás megsemmisülését vonvák maguk után. Mindamellett némely

fővad-területen a cserkészeti eredmények nemcsak, hogy nem maradtak el a korábbi évek kiválóbbjai mögött, hanem *minőség* tekintetében még túl is haladták azokat, ami mellett az ideai agancskiállítás trófeái bizonykodnak legjobban, amennyiben ritkán látni annyi szép, sőt valóban impozáns kapitális szarvasdísz együtt a szezongyűjtemények keretében, mint a jelenlegiben van összehozva, amelyekről egyébiránt jövő számunkban részletesen fogunk megemlékezni. — Ami a jelentősebb fővadás-területek cserkészeti eredményeit illeti, azokról a következő tudósításokat közölhetjük:

Ferenz Ferdinánd főherceg yinkovecei (kinestári) vadász-bérletén (66 ezer kat. hold) a bögés-idény alatt két gímszarvas lövetett. **Bombelles Markó** gróf egy 20 ágast és **Salm-Reichscheidt Károly** ögróf egy 10-est hozott terítékre.

Frigyes főherceg bélyei uradalmában a cserkészetek alatt összesen 36 gímszarvas került terítékre; ebből lőtt **Frigyes fhg.** egy 22-öst, három 16-ost, három 14-est és három 10-est; **Izabella fhgnő** három 14-est, egy 12-öst és három 10-est; **Croy Rezső hg.** egy 14-est és két 12-öst; **Croy Károly hg.** négy 14-est, két 12-öst és egy 10-est; **Prónay kapitány** egy 10-est és egy hatost; **Rampel Adolf** lovag egy 18-ast és egy 12-öst.

József Agost fhg. vadászterületein 34 gímszarvas került terítékre és pedig a máramarosmegyei (kabolapolyánai) bérletén **József Agost fhg.** lőtt két 14-est, két 12-öst és egy 10-est; **Fülöp Orleans-i hg.** egy 14-est és egy 8-ast. (Mindkét agancs laboratoriu-munkban van kikészítés végett és impozáns voltuknál fogva, sok bámulójuk akad a vadászmatadorok közül.) **György bajor hg.** ugyancsak itt lőtt egy 6-ost. **József Agost fhg.** kis-tapolcsányi területén terítékre hozott egy 18-ast, egy 16-ost, egy 14-est, két 12-est, hat 10-est, tíz 8-ast, két 6-ost, egy villást és egy nyársost, Ugyanitt lőtt még **György bajor hg.** egy 12-est.

Fülöp Szász-Coburg-Góthai hg. Ó kir. fensége murányi területén lövetett 24 darab gímszarvas. Ebből ejtett a **vadászúr** két 14-est, két 12-est, egy 10-est, három 8-ast. Ó kir. fensége **Lipót hg.** egy 12-est, három 10-est és egy 8-ast. Ó kir. fensége **Günther hg.** két 12-est és egy 10-est. Ó kir. fensége **Agoston hg.** két 12-est, két 10-est és egy 8-ast. Ugyanitt gróf **Szapáry Péter** lőtt egy 12-est és egy 10-est, **Wurmbrandt** gróf pedig egy 10-est ejtettek.

Eszterházy Mihály gróf szinevérpolyánai vadászterületén (Máramaros-vm.) 16 gímszarvas került terítékre. Ebből lőtt a **vadászúr** egy 16-ost, egy 14-est, két 12-öst és négy 10-est. Ifj. **Eszterházy Pál gróf** egy 14-est, két 12-öst és négy 10-est. **Walterskirchen Richard gróf** egy 18-ast; **Füstös Kálmán** erdőtanácsos egy 10-est és egy 8-ast; **Füzy Zoltán** főerdész egy 12-öst és egy 8-ast.

Chotek Rudolf gróf ezereviezi uradalmában (Szerévmv.) 13 gímszarvas ejtetett el a lefolyt cserkészi idény alatt. Ebből ejtett a **vadászúr** egy 16-ost, három 12-öst és két 10-est; ifj. **Chotek Rudolf gróf** egy 16-ost, két 10-est, egy 6-ost és egy nyársast; Gróf **Ráday Gedeon** egy 12-öst.

Schönborn-Buchheim Ervin gróf munkács-szentmiklósi uradalmában 41 gímszarvas került terítékre a bögési időny alatt. Ebből lőtt a **vadászúr** két 14-est, két 12-est és két 10-est; Gróf **Schönborn-B. Károly** két 16-ost, három 14-est és három 12-öst; gróf **Colloredo Ferenz** egy 12-öst, egy 10-est és egy 8-ast; gróf **Salm Károly** egy 20-ast, egy 14-est, egy 10-est és egy 8-ast; hg. **Hohenlohe Gottfried** két 14-est és két 12-öst; gróf **Mitrowski Antal** egy 16-ost; gróf **Dentic Ferenz** egy 14-est és két 12-öst; gróf **Trauttmansdorff Nándor** egy 16-ost, egy 14-est, két 12-öst és egy 10-est; báró **Jeszzenszky István** három 12-öst és egy 10-est; gróf **Traun Károly** egy 16-ost, egy 12-öst és egy 8-ast.

Id. gróf Zichy János timári vadaskertjében 12 gímszarvas ejtetett ei. Ebből lőtt a **vadászúr** egy 16-ost, két 8-ast és három 6-ost; ifj. gróf **Zichy Géza** egy 14-est; **Müller** erdész egy 6-ost és négy nyársost.

Gróf Eszterházy László sárosi pagonyában lőtt egy 12-est és két 10-est, pomázi területén pedig egy 12-öst és egy 6-ost, tehát összesen 5 darab gímszarvas hozott terítékre.

Széchenyi Sándor gróf szegzárdi vadász-bérletén a bögési időnyben csak egy 10 ágast ejtetett el.

Nikolics Mihály báró somogyzsoltszabai vadász-bérletén összesen 13 darab gímszarvas lövetett a bögési időny alatt; ebből lőtt a **vadászúr** egy 14-est, egy 12-öst, öt 10-est és két 8-ast; **Damaszkin Arzén** egy 10-est; **Trenkle** főhadnagy egy 12-öst; **Tallián Emil** egy nyársost és **Tallián Béla** egy 14-est.

Gróf Andrássy Aladár zalamegyei (letenyei) és homonnai vadaskertjében (Zemplénmegye) összesen 4 gímszarvas ejtetett el.

Széchenyi Bertalan gróf segesdi uradalmában (Somogy.) két 14-es, egy 10-es és két nyársos szarvasbika ejtetett el. A vadászúr lipótmegyei (vichodnai) vadászberletén pedig egy 12-es és egy 10-es került terítékre.

A gróf Forgách-féle gácsi uradalom egyik részének vadászberletje: **Kripler Lajos** két 14-es, egy 12-es és két 10-es gím-szarvas hozott terítékre, azonkívül ugyanitt még egy 10-es is esett.

Stummer Agoston br. tavarnoki uradalmában két 14-es, két 12-ös, négy 10-es, egy 8-as és két 6-os lövetett.

Beretvás Endre bujádi vadászterületén (Nógrádm.) összesen 9 drb. gím-szarvas hozatott terítékre.

A báró Groote-féle diósjenői fővadterületen 15 drb. gím-vad lövetett a bögési idény alatt.

Wessely Iovag szilvási uradalmában — értesülésünk szerint — összesen 9 gím-vad került terítékre.

Takács Gyula, lapunk kitűnő munkatársa, pomázi vadászterületén a bögési idényben egy 24 ágú gím-szarvaszt ejtett el.

Muzsik Gyula — ugyancsak a pomázi pagonyokban — egy 16-ost és egy 12-est hozott terítékre.

Baich Milán báró borsod-apátfalvi bérletén két 12-es és három 10-es gím-szarvaszt ejtett el.

Podmaniczky Géza báró a gödöllői ndv. vadászterület mácsai pagonyában szeptember 25-én reggeli cserkészeten egy kapitális 14 ágas szarvasbikát ejtett el.

Előleges tudósítás az idei agancskiállításról. Az ez évi agancskiállítás október hó 20-án nyílt meg a Royal-szálloda egyik elsőemeleti termében. A jury a megnyitást megelőzőleg megbírálván a beküldött agancsokat, a következőképp ítélte: **A nyílt vadászterületeken** lött szarvasagancsokért díjat nyert: **Eltz János gróf, Frigyes kir. herceg kettőt, Festéich Tasziló gróf, József Agost kir. hg. kettőt, Nádasdy Ferencz gróf, Mailáth László gróf, Sztráray Sándor gróf.** — **A vadaskerti agancsokért** **Almágy Dénés gróf kettőt, Esterházy László gróf.** — **A dámtápokért** kitézött mind a három díjat **Coburg Fülöp hg. kapta.** — **Az őzagancsokért** az első díjat **Ghyecy Albert** honvédszázados, a másodikat **Mailáth László gróf, a harmadikat Széchenyi Géza gróf nyerte.** — **A zergekam-pókért** az első díjat **Schönberg Donald, a másodikat Vay Imre br., a harmadikat Bánffy Ernő br. nyerte.** — A jury ítélete után a kiállítást a nagyközönség részére is megnyitották. **József és József Agost főherczegek** is megtekintették a kiállítást. Szintúgy **Coburg Fülöp herceg és fia Lipót herceg is.** A vendégeket **Nemeskürti Kiss Pál** földművelésügyi államtitkár és **Egerváry Gyula** kiállítási titkár kalauzol-ták végig az érdekes kiállításon. A főherczegek apróra megnézték mindent s közel háromnegyed órát időztek a kiállításon. A kiállítás különösen **József Agost** fűg. tetszését nyerte meg s egy-egy szebb példány agancsnál hosszabban elidőzött. A mi intézetünk kiállítása, melynek keretében **Fülöp Orleans-i herceg** egyik szép vadásztrófeája, egy hatalmas szarvasfej sikerült kitűnésben látható, szintén általános tetszést aratott. Végül meglegedésüket fejezték ki a látottak fölött.

EGYESEK.

A szitakötők. A szitakötők tisztán rablásból élő rovarok, úgy lárvá, mint imago korokban. Míg az imago a légtelen tölti életét a csergedező patakok mellett, addig a lárvá, mint akárhány más

rovárnál, a vízben, a pocsolyában, patakokban él. A szitakötő őszkor rakja le petéit a vízbe vagy egyes vizinövényekre; bár vannak olyan fajok is, melyek tojócsövel vannak ellátva s ennek segítségével egyes növények belsejébe rakják petéiket. A lárvá még az évben kikel s néha annyira ki is fejlődik, hogy szárnydúrványai láthatók lesznek. A hideg időszak beköszöntével meghúzódnak a kövek közt, az iszapos mohában s a jégtakaró védelme alatt állják ki a tél hidegét. A szitakötő-lárvát első pillanatra fel lehet ismerni alsó állkapcsának sajátságos alka-

Kikelő *Calopteryx splendens*.

Calopteryx virgo lárvája.

táról. Ugyanis az alsó ajak sajátságos fogóeszközt képez, mely voltaképen három részből áll: a felsőkar, alsókar és kéz. Ezek természetesen csak analog elnevezések (lásd az ábrát). Nyugalmi helyzetben a felsőkar hátrafelé hajlik, a kéz pedig elföldi a fejnek jó részét s ezért az egészet „maszk“-nak szokás nevezni. Ezzel ragadja meg a lárvá zsákmányát s jaj annak a rovarnak, melyet egyszer megfogott. A zsákmányra leselkedő lárvá elrejtőzik a vizinövények közé vagy az iszapba, melylyel kitűnően mimikizál, maszkját hátra vonja, amennyire csak lehet és les. Ha valamely vigyázatlan apróbb rovar vagy lárvá közelébe kerül, nyilsebesen nyújtja ki maszkját, megragadja s addig el nem bocsátja, míg ehető részeit el nem költötte. A fiatal lárvákon még nyoma sines a szárnynak; csak első vedlés után lép fel durványosan s minden vedlés után nagyobb lesz. A vedlések számát így általánosságban nem lehet megmondani, mert az egyes fajok szerint változik. Ha a lárvá elérte a kellő fejlettséget, szép, napos időben kimászik a vízből s felkapaszkodik valamely vizinövény szárára, göröcsösen átöleli lábaival s várja, míg a nap felszárítja róla a vizet. Ha már megszáradt, fejétől kezdve háta közepéig felreped a bőre s a csúnya iszapszínű lárvából kibúvik a ragyogó szárnyú, szép szitakötő, hogy most mint imago a napsugaras levegőben folytassa rövid életét...

... Zizegve repkednek a nap sugarán, Éltök egyetlen szilaj táncz csupán...

Tafner Vidor.

Az amerikai láma és igen sok antilope-faj egész életükön át egy csepp vizet sem vesznek magukhoz. A londoni állatkertben volt egy papagály, mely 52 évig élt, annélkül, hogy csak egy csepp vizet ivott volna. Sok természetvizsgáló véleménye szerint a vadon élő üregi nyulak sem isznak egyebet, mint a növények levelein levő harmateppeket. Igen sok csúszó-mászó, kígyók, gyíkok, teknősbéka, olyan helyeken élnek, ahol a víznek nyoma sem található. Dél-Amerika pusztáin, ahol évekig nem esik egy szem eső sem, él egy egérfaj, mely szintén nem iszik vizet. Franciaországban, a Lozère-hegységben élő juhok és kecskék éveken át nem jutnak vízhez, de azért rendesen tejelnek; e tejből készítik a híres roquefort-sajtot. Igen sok ragadozó madár él víz nélkül, különösen a tengeri ragadozók, sirályok, melyek hetekig, sőt hónapokig a nyílt tengeren tartózkodnak. Az uhu azonban iszik is, de még inkább fürdik a fogságban.

Szerkesztői üzenetek.

K. K. Niava. Köszönjük szíves tudósítását. A fényképre nem reflektálunk. — **F. Gy. Székesfehérvár.** Vizslák végett méltóztások lapunkban közölt kennel-czimekhez fordulni. — **Többeknek.** Ha valamely beküldött verről nem nyilatkozunk, akkor az használhatatlan. — Érdekesebb megfigyelések leírását szívesen közöljük és kérjük t. dolgozó társainkat, hogy a kéziratokat tisztán és olvashatóan írva küldjék be. Általában rövidebb czikkelyeket szívesebben fogadunk, mint hosszúra eresztett elmélkedéseket. — **V. S. Gyöngyös.** A beküldött kéziratot megkaptuk, beválik. — **Két tanárnak.** Szívesen fogadjuk munkatársaink körébe. — **S. Arad.** Intézetünk megmarad mostani keretében és folytatja működését mint eddig.

Két darab kitűnően bevezetett német vizsla eladó. Bővebbet: Alsó-Tengelicz, Pápay Géza úrnál.

Egy 28-as kaliberű, **Echolt A.** porosz udvari puskaműves által készített kettős esőví lankaszter **rifled** vadászfegyver **golyóra és serétre** 45 forintért eladó. A fegyver krollé-damaszt, keveset használt, igen szolid és kitűnő munka, remekül ló (vétélára 140 forint volt). Bővebbet a szerkesztőségben.

„A TERMÉSZET“ szerkesztősége és kiadóhivatala: Budapest, II., Donáti-utca 7. dr. Lendl Adolf intézete.

Nyomatott Wesselényi Géza könyvnyomdájában Budapest, II., Zsigmond-utca 11—15.